

Inkerin Tyrön sananparsia.

Tähän poimimani sananparret olen pannut muistiin keväällä 1945 Tyrön seurakunnan Troitsan kylästä kotoisin olevilta Anna Ilaskolta (s. 27. 11. 1881) ja Vappu Kampuralta (s. 17. 6. 1880), jotka Suomeen tuloonsa (1943) asti ovat eläneet maatyön tekijöinä kotikylässään Tyrön kirkolta 4 km Pietariin päin, aivan Kuusian l. Pietarhovin kaupungin edustalla. Molemmat ovat käyneet rippikoulun — Ilasko lisäksi neljä talvea suomalaista kansakoulua — ja Inkerin luterilaisten yleiseen tapaan olleet ahkeria kirkossa ja hartaustilaisuuksissa kävijöitä. Näistä sekä Raamatusta ja muusta hartauskirjallisuudesta heidän äyrämöismurtee-seensa — jossa on myös havaittavissa selvää savakkomurteen vaikutusta — on voinut tarttua pirteitä suomen yleiskielestäkin.

Suurin osa tohtori Hakulisen Virittäjän tämän vuoden ensimmäisessä vihossa julkaisemista Venjoen sananparsista on ollut käytössä myös Tyrössä, mutta kieliasultaan aivan niiden kaltaisten esittämistä uudelleen olen karttanut. Oheisen pienen esimerkkikokoelman tarkoitus onkin olla vain kielennäytteenä äyrämöismurteesta.

Elämäkokemuksia, ohjeita.

1. *elä talos tallō müöte, miestä müöte mieheläs!*
2. *elä mäl män taval, älä mält pois pakene!*
3. *elettü eklīne päivä, tämä päivä tietämätö'n.*
4. *etemmäks päät, liikempänt löüvvät.*
5. *hiljā hīret, kissa on kois!*
6. *älä tie sella'n ku hüvä on, tie sella'n ku käsetä!*
7. *tie hüvin taikka paho'n nē iestä's löüvvät.*
8. *ei tuntä ko ei süntä, ei päivä ko ei vahinkō.*
9. *mis kaks on, nē kolmäs ol likä.*
10. *mitäs koira kirkōs tekkō?*
11. *ottajan käsi on pitemp ko antajan.*
12. *kessēn koirat tappelöt, kessēn hävat nuolöt.*
13. *vanha lehmä on hellä vasikallē: ettäl on nē ammū, liki on nē puskō.*
14. *hiljempā ajat nē etemmäks jouvut.*
15. *sitü sannā älä süsta's sa,0 mikä eteheis ei tüö (= tule). (Punnitse sanasi.)*
16. *sāp sitü süttü, ei vā vihkä pittä.*
17. *tarkka löütä takantā, aukko (= tuhlaavainen) persereijästä.*
18. *sūr pala sūr (= suun) reppi, pien külläl pittä.*
19. *vuorō vieṛrais käüvvä vaik harvo'n hüvin eletä.*
20. *vahinko ei hüva tullessān, se hūta ollessān.*
21. *vahinko kävvü ihmisi müöte eikä metsäm puita müöte.*
22. *älä kitä amüst päivä ja illäst pillä!*

23. *sit vast koirā süöttämā ko jahṭi pittā lähtē.*
24. *sit vast koira uimā ko vesi persi tapajā.*
25. *touvron tāhe taivahās.* (Keväinen sade on viljan kasvulle lantaa tärkeämpi.)
26. *kuren tatehēs (= lannoittamatta) ei pelto kasva.*
27. *viruta jalkojais severra mikäli vaippā pīsajā.* (Elä varojesi tai ansiotiesi mukaan.)
28. *neuvvölha sitä māl eletā eikū vācen (= voiman) äijjūvvel.*
29. *ei se henki heluta lähe.* (Sanotaan, kun joku kuolee koviin tuskiin.)
30. *ei tauti karvā kauñista.*
31. *susi suorā juoksō ja üöt metsās makajā.*

Rakkaus, avioliitto, perhe.

32. *ei nīm pientä ojaista (= purosta) mikä ei merehem mieli eikū pientä pīkalasta mikä ei mieli miehelä.*
33. *hüvä on tūltā tukkapān (= neitona).*
34. *pojat or rikkāt naijessān, tütöt lähṭiçessān.*
35. *kaik on tütöt hüvät lähṭiçessān, mist ne pahat akat tullōt?*
36. *kaik minjät on hüvvi, ja hüvist minjoist ain tullōt pahat anopit.*
37. *sie vie mie vikisen, emmoⁱḡ ättelō mie män väkisen, a mie män itse miehellän.*
38. *rahat naijēs kullūt, päivät pātā pūtāçēs.*
39. *repo keitti putrō.* (Rakastavaisten tai ystävysten välit kylmenivät.)
40. *varrain kütteleet variksen, ennen muita mustan linnun.* (Sanotaan vastanaineelle aviomiehelle, joka kiittelee vaimoan.)
41. *ko kuñin suoloi parvēs (= yhdessä) süöttä nē sit vast toinen toisēn tūjūttä (= tunnette).* (Ajatus on sama kuin edellisessä sananparressa.)
42. *ei pūska (= leskelle kotivävyksi mennyt) uḡ mies, ei harakka uḡ lintu eikū akka uḡ ihmine.*
43. *lesem poset leho^ttellōt, miehelikkān ei milloⁱḡkā.*
44. *hüvä on ellā eteḡkī, vanhān pīkān joteḡkī, eiḡ-juḡ lapsen ulinā eikū kätküçeḡ kolinā.*
45. *hüvä on lapsi laiskan naisen, mut viriçältkī ajan viepi.*
46. *lūhava naine (= vaimo) on mieheḡ kunnia.*
47. *elä eukko ennen kuole ennenko et kelkās istu!*
48. *kantohēnha se vesa kasvā.*
49. *paremp kummeneḡ kütüḡ ko üks nāçonnapelo, kütü männō küntāmā, nato torrū nappajā.*
50. *pappi herroist parahin, vävü kaikist vierahist.*

51. *ko vävü tuppā väksähtä, nī muna pattā muksähtä.*
 52. *millaⁱsēt on sikittäjät (= vanhemmat), sellaisēt ov vikittäjät (= lapset).*
 53. *mitä isät ilkoit, sitä lapset velkoit.* (Lapset ottavat esimerkkiä vanhempiensä käytöksestä.)
 54. *ei vitsanhüvvä jos ei luonnonhüvvä.* (Oikein häijyyn lapsen ei kurituskaan tehoa; ei kuritus yksin tee hyviä lapsia.)
 55. *ei vitsa luuta murroⁱ.*
 56. *partasūn poikajās kītä!*
 57. *mitä linnūl itsellä, sitä lintu pojillēkī.*
 58. *mikä lintu se on mikä pesähän sittū?*
 59. *se on jo seitsemäs vesi tärin pältä.* (On etäinen sukulainen.)
 60. *vaimo terve miehellen, sisar rikas veljellen.* (Terve vaimo on rakas miehelle ja samoin rikas sisar veljelle.)
 61. *matala on sinne (= miehelään) männä, a korkē on kinnūs pois tulla.*
 62. *vähä hüvvä on vävüstä, tühjä turva tüttärestä.*
 63. *ei väkisen vävüks, ulimielin üstävüks.*

Työnteko, syöminen, varallisuus, ikä.

64. *tekijä tūon tietä eikä tietävijä.*
 65. *sīnthä isäntä renki valitsō kuka sukkelā süöp.* (Hän on myös ahkera työmies.)
 66. *minkä enemmän koiyi kōcos, sen vetelämp lakkimus.* (Kuta useampi kokki, sen vetelämpi soppa.)
 67. *ei kaik vaivat vaās uo.* (Kaikista vaivannäöistä ei ole vastaavaa hyötyä.)
 68. *mitä tiet, nī tie tervan kansa!* (= perusteellisesti).
 69. *mitä renkin tūöst, kuha tuppi häilä.* (Tekee työtä vain näön vuoksi.)
 70. *savakko lüöp (= niittää) sāton heinā ennenko äkrämöine pān pannō (= laittaa hiukset sükäröl).*
 71. *millōⁿ se laiska tūon tekkō, kons ov viluvviherä, kons om palavam pakko!*
 72. *kons se laiska tūon tekkō: kesäl ei kerkī, talvël ei tarkī, süksül on süret tūlet, keväcël ov vettä paljo!*
 73. *kons om mā jās, kons on kärsä kippē.* (Laiskan esteitä.)
 74. *laiskam poukut lauvvantain.*
 75. *rakot rätajan käsīs, käsñät laiskan kämmenīs.*
 76. *kuka kaik tūöt tekkō, se kaik kovat näkkō.*
 77. *kuka eistām (= ensin) mällüm männō, se eistäj jaruhä.*
 78. *vierät tullōt ajallān, tūömies on tavallān.*

79. *mikä jääp terält, se jääp hamaraltkī.*
 80. *kenej jalka tatsā, sen sū matsā.*
 81. *kelt_on tūō, silt_on ruoka.*
 82. *rikas mā(s)ta rütelō, köühä unta kütteleō.*
 83. *rikas jauhōs, köühä nōčēs (= noessa).*
 84. *sāpha raha rātajī ja leipä süōjī.*
 85. *o u t e, älä uo joute, ompele ja pura!*
 86. *ennem mie ütta ompelen ennenko vanhā puran.*
 87. *kuka on nopsa nuorēn, se ov virkku vanhān.*
 88. *nakra vanhā, älä vaivaista!*
 89. *tie miun tūōn, käü miun jälkein, perässāin tūōt (= tulet), (vanhuus) orrem pāl uottelō.*
 90. *rikkān üskā sattūⁱ köühān kulkkū.* (Sanotaan, kun joku rykäisee aivan kuin »virransa puolesta».)
 91. *vanhāl variksen silmät, hīren silmät neitosēl.*
 92. *ei vatsa velaks usoⁱ.*
 93. *jos et süō illaista nī tullō surma selän tākse.* (Pelotellaan lapsia.)
 94. *kissaha üksinän sālīn süöp.* (Sanotaan esim. yksin aterioivalle.)
 95. *sūtānha se lehmä lüpsā, nuokastān kana munūnā.* (Tuotanto riippuu ruokinnasta.)
 96. *vähä päivās, paljo vikōs* (tulee työtä).
 97. *ei ne mitkä kirkon kipsehēs, ei ne rihen ripsehēs.* (Juhla- ja työvaatteet ovat erikseen.)
 98. *minkä surren sāp, sen suremata süöp.*

Vertauksia, uskomuksia, ennustuksia, leikkipuheitä ym.

99. *lentā ko vennāčer raha.* (Sanotaan esim. huvitilaisuudesta toiseen juoksijasta.)
 100. *jo söit sületüist vajistaⁱs.* (Söit sanasi.)
 101. *eistā (= ensin, aluksi) varastettā niekla, sit jo varastettā hevoⁱne.*
 102. *se varas toista varajā (= epäilee).*
 103. *ei māntie heinā kasva.* (Yleisistä naisista.)
 104. *ei ühelt hīrēlt kahta nahkā ketetä.*
 105. *künnüspā (= kyynärpää) ol liki nī et pure.*
 106. *kutsumatoⁱv vieras, pesemätöⁱl lusikka.*
 107. *vierahasseis ihastut, a tauvvukseheis põlästüt.* (Selitys: *ei uo takavarrā tarjota.*)
 108. *sürem pūn takan sittumās käüvvä.* (Moititaan suurikokoista ihmistä.)
 109. *kävelōt perättāi ko siansalvojat.*

110. *iestpäi on hüvä, a takantpäi kinttū leikkajä.* (Vilpillisestä ystävästä, lähimmäisestä.)
111. *kirppu koiräs, täi miehēs.*
112. *tuhma ei tunne, vīsas ei virka, hullu ko sattū nī hūtä.*
113. *sen loimet, seŋ kuttēt.* (Hän on kaikkeen syyllinen.)
114. *mist on hoikka, sīnt om poikki.*
115. *ain siun pässīs pittä olla pälimäine.* (Aina olisi tehtävä sinun tahtosi mukaan.)
116. *älä kirppu kisteļī, ennenko pāset mācem pāle!* (Älä nuolaise, ennenkuin tipahtaa.)
117. *ei minnū olt kois sillo¹ŋ kons hüppū jācētṭī.* (Julkea puolustautuu.)
118. *se kestā vähän aikā ku¹m mustalaisen sāppāt, joulūst tahvanā.*
119. *kāsi kättä pessō, mollōt (= molemmat) puhtāt ovat.*
120. *keŋkki kuol¹ ja ilmananṭi ei eisikā (= ensinkään).*
121. *keŋkki ei hevo¹sen sūta katso.*
122. *teit kirkon nī tie toriki!* (Sanoo vähän saanut lisää pyytäessään.)
123. *kušikal annetṭī ja kapustāl pois otetṭī.* (Nimittäin älyä tyhmältä.)
124. *paimenen akka iltasī laiṭijā (= pukeutuu) ja pessijā.* (Näin sanotaan illalla siistiytyvälle. Paimen tulee illalla kotiin työstään.)
125. *korvā kutkuttā, tullō lämmintä.*
126. *jākko viskajā külmän kivev vettē.*
127. *halla hanhen varpahīl, lumi joutsenen jaloil.*
128. *katrina kušikalsu, vetenā vesiperse.*
129. *maṭist rikam peittā ja kaks näüttā.*
130. *ei tähätō¹ntä helluntaita eikä jüvätō¹ntä juhanusta.*
131. *kolmās süväŋkü sannō ensimäisele süväŋküle: jos mie oisin siun sijasais nī mie jätüttäisi vasikat lehmäv vatsā ja emännilt kācet taikina-püttū, a mie vaikka kuin uol ruskän ja ruskän nī pävāl silmät vettä ṭilkkūt.*
132. *turkki pāl ko külvetä, nī paitasīl nūtetā (= leikataan).*
133. *kons ei j-juo viļjavuos, nī sitt oŋ kalavuos.*
134. *maṭṭēn ku tuiskuttā taikka üli tier rikal lennättā, nī sit se om marjavuos.*
135. *martti mäle karttu jāle, paimenet külänkukule, lapselṭikka lāntalā (= kiukaan alle) sittavikko kainalō.*
136. *küllä on uötä uökötellä annam päivän aikā.*
137. *kuka vatsallām makkā (= nukkuu) nī se kuolō vettē.*
138. *ku sūhüttā oikičā silmā nī tullō naurū ja ku sūhüttā vasempā silmā nī tullō itkū.*

139. *arvā kumpā korva miul helājā!* (jos arvā nī kūtellā, jos ei arvā nī panetellā.)
140. *terve terve ūsi kū, sie vanhāks, mie nuorēks!* (Sanotaan, kun nähdään uusi kuu ensi kerran.)
141. *kū paistā, kuollēt ajjā, hirvittāks sinnū kultasein?* — *mikā minnū hirvittā oman kultain tarakās!* (= seurassa).
142. *ihmehēks kirppu pās, vahinčkōks tūi sukas.*
143. *kana laulā vahinčkōks.*
144. *nālkā noijsjāks opettā, paha päivä arpojāks.*
145. *hūvā päivä pollele* (= esiliinalle), *tūtōle ei mittā.* (Tervehditään tyttöä, jolla sanojan mielestä on liian korea esiliina.)
146. *eihā nūt ennā entisīks uo ko pohjo¹stūl ja sijanjārsā.*

Simo Härmäläinen.